

УДК 81'373.232.1

ОДНОСКЛАДОВІ УКРАЇНСЬКІ ПРИЗВИЩА

Анатолій Поповський

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
кафедра українознавства та іноземних мов
проспект Гагаріна, 26, 49005 Дніпро, Україна
тел.(0 562):31 72 37*

Проаналізовано словотвірну організацію прізвищевих назв, які витворилися в процесі історичного розвитку українського етносу й широко використовувалися не тільки в писемних пам'ятках, а й в сучасному діловому мовленні, фольклорі, художній і науковій літературі, періодиці, засобах масової інформації. Визначено чинники та джерела творення односкладових антропонімів на основі загальнонародної мови та іншомовних запозичень.

Ключові слова: антропоніміка, прізвиська, прізвища, етноніми, словотвірні моделі, іншомовні запозичення, словники.

Прізвища, як і інші власні назви, є об'єктом дослідження такої лінгвістичної дисципліни, як ономастика. Ця галузь мовознавства як окрема наука сформувалася лише в ХІХ ст., хоч окремі дослідження проводилися й раніше (напр., так званий „Найдавніший словник власних імен”, який був укладений невідомим автором для Новгородського архієпископа Климента близько 1282 року й вперше опублікований К.Калайдовичем у 1824 р. або „Лексиконъ славеноросскій и именъ тлъковваніе” Памви Беринди). Але опрацювання такого мовного матеріалу в подібних роботах ще не набуло системного й наукового викладу. Так той же „Найдавніший словник...” щодо назви можна назвати умовно, бо імена в ньому були записані не в алфавітному порядку, а довільно. Слов'янська ономастика почала прискорено розвиватися після виходу в світ досліджень відомого славіста Ф. Міклошича, який продовж 1860-1874 рр. опублікував ряд праць, де розглянув слов'янські особові та географічні назви. З цього часу слов'янський ономастикон набуває системного вивчення. Термін „ономастика” (наука про власні назви) вперше використав Т.Маретич у праці „Про народні імена і прізвища у хорватів і сербів” (Загреб, 1886 р.), а в українському іменознавстві – І.Я.Франко в розвідці про історичні прізвища Галичини ХVІ-ХVІІ ст. (Львів, 1906 р.). Першою публікацією про українські прізвища була невелика стаття А.І.Степовича „Заметки о происхождении малорусских фамилий”, видрукована в 1882 р. у воронезьких „Филологических заметках”. У 1885 р. в „Киевской старине” оприлюднено статтю професора Харківського університету М.Ф.Сумцова „Малорусские фамильные прозвания”, а пізніше – „Уличніє клички, („Киевская старина”, 1889, т. 24).

З наукового погляду більш цінними є ономастичні праці В.Охримовича та І.Франка. В.Охримович цікавився прізвищами і розглядав їх на матеріалі двох карпатських сіл. Його увагу, як юриста, привернув сам процес творення прізвищ та закріплення їх за родами. І.Франко в „Причинках до української ономастики” (Львів, 1906 р.) наголошував на тому, що особові назви є важливим матеріалом як для філолога, так і для історика та етнографа.

Розділ ономастики, в якому вивчаються власні назви людей (імена, прізвиська, прізвища), називається антропонімікою. Об'єкт антропоніміки був предметом зацікавлен

ще античних філософів і має давні традиції наукової розробки різних антропонімних проблем. На сьогодні антропоніміка виокремилася в окрему галузь мовознавства як самостійна наукова одиниця. Особливо інтенсивно вона почала розвиватися в середині ХХ ст. після створення ономастичної комісії (МОК).

„Активізація розвитку антропоніміки як наукової галузі, посилений інтерес до дослідження загальнотеоретичних питань антропоніміки – явище не випадкове, а продиктоване в першу чергу науковими й практичними потребами, тим важливим значенням, яке має антропоніміка не лише для мовознавства, а й для гуманітарних наук у цілому” [3, с.3].

Зважаючи на розвиток антропоніміки в міжнародному масштабі, не можна не відзначити певних досягнень у цій галузі науки на слов'янському, зокрема східнослов'янському ґрунті. За широтою тематики та проблематики, обсягом досліджень найпомітніші досягнення мають польські, чеські та словацькі вчені. Антропонімічні праці та науково-організаторська діяльність таких ономастів широкого профілю, як В.Ташицький, С.Роспанд, Т.Мілевський, М.Карпнюк, А.Заремба, Я.Свобода, В.Бланар користуються загальним науковим визнанням.

У російському мовознавстві відомими є праці В.Ніконова „Личные імена в современной России” (1967), „Формы русских фамилий” (1966) та ін., О.Суперанської „Как вас зовут? Где выживете?” (1964), „Структура имени собственного...” (1969), Г.Мирославської „О русских отчествах и фамилиях (по материалам „Новгородских записных кабальных книг” (1965), зарубіжного славіста Б.Унбегауна „Отчества на -ич и их отношение к русским фамилиям” (1971) та ін.

Питанням білоруської антропонімії займалися М.Гринблат („Анамастіка як крыніца вивучення гісторыі і этнографіі беларускага народа (на матерыялах беларускіх прозвішчаў”, 1958; „Беларуская анамастыка (матерыялы да бібліяграфіі”, 1960), М.Бірыло („Беларуская антрапанімія: уласыя імены, мянушкі, імены на бацьку, прозвішчы”, 1966) та ін. розвідки; М.Суднік („Слоўнік асабовых уласных імен”, 1965).

Українська антропоніміка другої половини ХХ - початку ХХІ ст. представлена фундаментальними монографічними дослідженнями Ю.К.Редька „Сучасні українські прізвища” (К., 1966), П.П.Чучки „Антропонімія Закарпаття” (Ужгород, 1970), „Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник” (Львів, 2005), М.Л.Худаши „З історії української антропонімії” (К., 1977), Р.Й.Керсти „Українська антропонімія ХVІ ст. Чоловічі іменування” (К., 1984), М.О.Демчук „Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців ХІV-ХVІІ ст.” (Львів, 1988), В.О.Горпинича „Прізвища степової України” (Дніпропетровськ, 2000), І.Фаріон „Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці ХVІІІ – початку ХІХ ст.: (з етимологічним словником”, (Львів, 2001), „Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівецьщини)”. – Чернівці, 2002, Л.О.Кравченко „Прізвища Лубенщини” (К., 2004), Ю.М.Новикової „Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини” (Донецьк, 2007), Р.М.Падалки „Динаміка прізвищ Слов'янщини” (Київ-Дніпропетровськ, 2010), К.Д.Глуховцевої „Словник прізвищ жителів Луганщини” (Луганськ, 2011), В.О.Горпинича, І.А.Корнієнко „Антропонімія Дніпровського Припоріжжя і суміжних регіонів України” (Дніпропетровськ-Миколаїв, 2012), А.Нелюба „Прізвиська моїх однокашників” (Харків, 2015) та ін.

У мовознавчих виданнях опубліковано також низку досліджень з антропоніміки вищезгаданих авторів, а також Н.Ю.Булави, С.П.Бевзенка, Л.Л.Гумецької, І.М.Желєзняк, Т.В.Марталогі М.Я.Наливайко, О.Д.Неділько, В.В.Німчука, В.Д.Познанської, І.Д.Сухомлина, О.Б.Ткаченка, С.В.Шеремета та ін.

Зазначені праці започаткували ту велику роботу, якої потребує збирання, систематизація й дослідження багатющого й розмаїтого матеріалу, що його містить історичний та сучасний український антропонімікон.

Незважаючи на велику кількість досліджень українських прізвищевих назв, деякі аспекти в цій галузі залишаються не висвітленими, зокрема й односкладові прізвища, які хоч і включалися як фактичний матеріал до наукових розвідок і словників, але не були об'єктом спеціального наукового вивчення.

Українські прізвища, як відомо, зазнали довгого й складного процесу формування і закріплення за певними носіями. Односкладні іменні назви засвідчені ще в пам'ятках Київської Русі: *Дір, Мал, Тур, Кий, Щек* та ін.

„Якщо припустити існування давньоруських жителів Кия, Щека як реальних осіб, то можна зробити спробу реконструювати з цими одноосновними моделями масові імена хліборобів-язичників Наддніпрянщини: **Гай, *Миль, *Вои, *Маль, *Кривъ, *Сань* і подібні”. [2, с. 45]. Такі ж прізвища функціонують і в наш час: *Гай* (Редько Ю.К. Довідник українських прізвищ. – К., 1968. – С. 90), *Мал, Сан, Крив* (Редько Ю.К. Сучасні українські прізвища. – К., 1966. – С. 66), *Вук, Вулк, Гал, Гайч, Горб, Дир, Драч, Куц, Кут* - ‘*кіт*’, *Пін, Поп, Строй, Сан, Сим, Чир* (Чучка, 127, 132, 153, 209, 318, 319, 451, 462, 605).

За способом творення у відіменних односкладових прізвищах виділяємо три групи.

До першої групи належать колишні імена, які успадкувалися як прізвища внаслідок переосмислення: ім'я предка без змін стало назвою нащадків, як-от: *Ждан, Кость, Сай, Сак* (Редько, СУП, с.12). Прізвища *Сай, Сак* походять від рідкісних маловживаних староукраїнських імен.

Другу групу відіменних прізвищ становлять номінації, утворені способом скорочення імені, прізвища: *Бар* (від Бартоломій < Варфоломій але може бути й від Бараба < Варава), *Бут* < Вуто, Вутко < Вудимир, Вудислав, *Бен* (Бендюженко) [ЕУ 11: 269; СБ: с.2], *Бец* < Беца < Берислав, Веримир, Belislav (Чучка:60), *Мих* (Михайло), *Мусь* (Мусій), *Нич* (Ничипір), *Паи* (Пашко, Павло), *Філь* (Філемон, Феофіл, Теофіль), *Филь* (Филемон) *Хар* (Харитон) [ДТА:182; Редько, СУП, с.101; Чучка:101] *Пал* (Павло), *Пак* (Пакослав), *Рад* (Радимир), *Сан* (Олександр) [Чучка: 425, 476, 502]. Такі прізвища найбільш поширені в південній частині Івано-Франківської області. Там ніхто не кличе повним іменем Іване, Михайле, Марусю, а скорочено *Іва, Миха, Мару* (Редько, СУП, с. 101).

Третю групу становлять односкладові прізвища зі зменшеними (пестливими) або згрубленими формами, що утворилися безсуфіксальним способом внаслідок скорочення основи і пом'якшення кінцевого приголосного власного імені: *Гринь, Зинь, Даць, Луць, Ксень, Мись, Пронь, Сень, Стець, Уль* (Редько, СУП, с.14, 101; ДУП:135), *Миць* (Книга пам'яті України - Дніпропетровська Область. Т.1. – 1993. – С.73), *Біль* < Бе [е → [i)] л[изар] (Фаріон, 145); *Шпить* < *ст. слов. Спитко < Шпитько (Редько, СУП, с. 21), *Штень, Штець* (Чучка, 634-635). До цього типу словотвору додаємо односкладові українські антропоніми іншомовного походження з л а т и н с ь к о ї *Фавст* < Faust < faustus ‘благословенний’ (Чучка, с. 567); п о л ь с ь к о ї *Грень, Гресь* < *Гржегорж, Цех* < Ciech, *Чук* < Czuka, *Шик* < szyk ‘порядок’, ‘стрій’ (Чучка,); у г о р с ь к о ї *Дюрдь* < Юрій, *Кинч* < kincs ‘скарб’, *Кич* < kicsi ‘менший’, *Нодь* ‘великий’ (Редько, СУП, с. 22, 187; Чучка, 261, 411); н і м е ц ь к о ї *Брух* < Bruch ‘перелом’, *Вольф* < ‘вовк’ (Редько, СУП, с. 185) *Ган* < [Йо]ган, Ган[тіол] (Фаріон, 165) *Фріц, Фриц* (Редько, СУП, с. 22), *Франк, Франц, Фурт* < ‘блід, переправа’ (Чучка, 580, 582) *Шпіс* < Spieß ‘спис, рожен’; р у м у н с ь к о ї: *Джердж* < ger ‘мороз’, *Мош* < moș ‘дід’, *Урс* < від рум. імені Ursu ‘вовк’, *Фур* < fur - ‘злодій’ (Редько, с. 188; Чучка, с. 566,

581); є в р е й с ь к о ї *Шмуль, Шміль, Чмуль* (ДТА., с.716; Редько, СУП, с. 23; Чучка, с. 607) мов.

Важливим джерелом у формуванні односкладних родових прізвищ були:

а) етноніми, що відрізняли пришельців від аборигенів. Етнонімі назви присвоювалися спочатку прибульцям як прізвиська, а потім – як родові прізвища: *Грек, Влох, Волох, Шваб, Швед, Швех, Чех, Серб, Прус, Лях* (АА; Глух., 2, с. 329; ДТАД, с. 158, 113, 700,701, 688; Новик., 747; Редько, СУП, с.25; Фаріон, 173, 159, 269, 309, 313). Але це не завжди означає, що носії цих прізвищ були чехами, волохами чи ляхами. З цього приводу маємо вагоме свідчення в Шевченкових „Гайдамаках”: „Та який я волох? Був у Волощині та й прозвали Волохом”. Проте такі ”чужоземні” прізвища входили у живомовний обіг внаслідок колонізаційних чи міграційних процесів;

б) відтопонімічні односкладні антропоніми: *Бар, Дон* (Редько, СУП, с. 100), *Керч* (ДТА, с. 266), *Крим* [ПРУ, с. 325];

в) назви за соціальною приналежністю: *Граф, Князь* (ДТА, с. 157, 278), *Війт, Драб* - ‘бідняк, жебрак’, *Раб, Цар* (Горп., Корн., 181; Редько,СУП, с. 37, 38, 40); *Шах* (Глух., 2, с. 328);

г) назви професій і занять: *Драч* (ПРУ, с.202), *Кметь, Кміть* ‘господар, газда’, *Трач* ‘той, що розпилює колоди на дошки’ (Редько СУП, с. 52), *Ткач, Скляр* (КПУ, т. 1, с. 96, 91), *Шмід* (Редько, СУП, с. 47), *Гнан* ‘майстер виготовлення сіряків та опанчі’, *Швець* (ДТА, с. 140, 701); *Звон* ‘церковний дзвонар’(Падалк., 198);

д) назви, пов’язані з релігійною діяльністю: *Дяк, Пін, Поп, Мних*, (ДУ, 31.10. 1992 с. 3; Редько, ДУП: 108, 160; Чучка:461), *Ксьонз* < з польск. Ksiodz ‘служитель католицької церкви’, *Дух* (ДУ, 29.10.1992, с. 4; Чучка: 218), *Біс, Блуд, Спас* (Редько,СУП, с. 100);

е) назви, які відповідали характеристичі певних ознак людини з-поміж загального оточення. Основою для створення прізвиська могла бути позитивна чи негативна ознака. Лариса Масенко з цього приводу зазначає: „Вуличні прізвища, значна частина яких побутує у поважній ролі офіційних прізвищ, належать до найколеритнішої групи особових найменувань. Вони є своєрідною енциклопедією народного побуту, звичаїв, духовної культури. В них яскраво відбився національний характер українця, його схильність до жарту, дотепу, веселого влучного слова” [1, с. 34]. Такі прізвища утворені від назв фізичних та вікових ознак тіла людини – з р о с т у: *Мал, Куц; Юнь*; о б л и ч ч я - *Ніс, Нос, Ус, Вус, Чуб, Зуб* (Редько, СУП, с. 66, 69; ДТА, с. 236); ф і з и ч н и х в а д – *Глух, Горб, Крив, Кос* (Редько, СУП, с. 67, 131; Кравч., 183); з о в н і ш н ь о г о в и г л я д у – *Крась, Фай* ‘гарний, красивий, файний’ (ДТА, с. 324; Редько, СУП, с. 223); п р и к м е т, з н а к і в н а т і л і: *Шрам* (СПЧ, с. 401) р и с х а р а к т е р у: *Дик, Мрук, Швидь* (Редько,СУП, с. 72), *Шуть* (АА, ЕУ 11: 394), *Злий* (АА; 234; Новик.: 329).

Значна частина односкладних прізвищ утворилася від назв предметів, рослин, тварин, птахів, риб, явищ природи тощо. Їм передували колишні прізвиська, поява яких була зумовлена певними обставинами. Про це свідчить такий запис Д.І.Яворницького про походження прізвища колишнього запорожського козака: „Я був дуже прудкий і проворний:одного разу, їдучи з Нових Кодаків у Січ , ми виїхали на високу могилу й, поскакавши кілька хвилин, стали спускатися. Мої товариші пішли втоптанною стежкою, а я подумав іти просто, але курган був дуже крутий, а трава суха, я послизнувся, упав і покотився униз стрімголов, як клубок або корж. „Коржем, коржем покотився! – закричали козаки, і з того дня всі мене звали Микитою, а на прізвисько Коржем. Мій хрещений батько, довідавшись про це сказав мені: „Нехай буде й Корж”[(4, с. 88].

Різні мотивації зумовили утворення прізвиська від назв тварин. Однією з причин могла бути зовнішня подібність до якоїсь тварини або наявність певних властивостей притаманних поведінці тієї чи іншої тварини. Так, наприклад, за людиною хитрою, підступною закріпилося прізвисько *Лис*, дебелою, впертою – *Бик*, верткою, спритною – *В'юн* і т. п., які потім усталилися як офіційні прізвища. Серед цих антропонімів виділяємо такі, що успадкували загальноновживані мовні номінації:

а) назви знарядь праці та частин різного приладдя: *Бич, Біч, Бовт, Бур, Гак, Дрюк, Крюк, Кий, Клин, Цвях, Ціп, Бак, Дрин, Гніт, Ключ, Чіп* (ЕУ 11: 283; Чучка:63, 70), *Чоп* (СПЧ:386; Редько, СУП, с. 98;), *Шпінь, Шпінь* - 'гострий кінець веретена' (Новик.: 962; Чучка: 633);

а) назви предметів хатнього вжитку: *Глек, Киш* (Новик., 382; Редько, СУП, с.99), *Ківи*;

б) назви зброї: *Кріс, Шрот* (Редько, СУП, с. 99) , *Дроб* (ДТА, с. 193);

б) назви тварин: *Вовк* (ЕУ, I, с.294; Фаріон, 159.), *Віл, Бик, Биць* (ДТА, с. 96,115; Фаріон, 144; Чучка:61), *Кіт, Кінь, Рись, Щур* (Горп., Корн., 173, 188; Падалк., 208; Редько, ДУП. С. 95, 125, 189, 221, 245), *Кіт, Кріт, Крот, Кріль, Змій, Зубр, Лис, Лось, Мул, Повх, Рак, Тхір, Тур, Лань, Цап* (Новик.: 380, 439, 480; Редько, СУП, с. 98; СПЧ, с.374); *Шніц* 'декоративна порода собак'; *Щур* (Глух., 2, с. 352; ШП, 7.09.2016, с.6)

в) назви птахів: *Гіль, Грак, Дрозд, Дрізд, Кос, Кіс, Крук, Сич, Шпак, Чиж* (Редько, СУП, с. 98; ДТА, с. 717, 688; СПЧ, с. 400, 130, 194; Глух. 2 с. 208,315, 343) ;

в) назви дерев: *Бук, Граб, Дуб* (Редько, СУП, с. 97; Кравч., 184), *Тис* (Редько, ДУП, с. 217);

г) назви риб: *В'юн, Кит, Лин, Ляц, Сом* (Редько, СУП, с. 98; Новик.: 172, 381);

д) назви комах: *Гедзь, Гедз, Дрік, Жук, Здрок, Клиц, Трут, Хруц* (Редько,СУП, с. 98; ; Падалк., 181, 196);

е) назви рослин та їх частин, квітів: *Біб, Гриб, Глод, Хмель, Хміль, Хрін, Хрон; Струк, Сук; Мак, Квіт, Цвіт, Куц* (АА; Новик.: 198, 220, 462, 798, 801, 886, 895; Редько, СУП, с. 97);

) назви харчових продуктів та страв: *Бориц, Будз, Джур, Жир, Здір, Квас, Книш, Корж* (Кравч., 182; Редько, СУП, с.99);

) назви одягу, тканини: *Бриль, Лах, Шаль* (Глух. 1, с.131; Новик.,116; Редько, СУП, с. 99; СПЧ, с. 56); *Шовк* (СПЧ, 400);

) назви ігрових розваг: *Квач, Пиж* – рід дитячих ігор, *Туз* (Падалк., 261);

) назви акустичних проявів: *Гук* (Новик., 229), *Гам* (АА), *Крик* (Новик. 435)

) назви абстрактних понять: *Біль, Блуд* (ЕУ 11: 271), *Чад* (Редько, СУП, с. 99; СПЧ, с. 47), *Блат* (СПЧ, с. 48) та ін.

Отже, в українському антропоніміконі односкладні прізвищеві назви посідають стаке й вагоме місце. Проте в їх організації до цих пір ще лишаються не з'ясованими деякі питання етимології, семантики, дериватології, загальної кількості як власне українських, так і запозичень іншомовних.

1.Масенко Л. Т. Українські імена і прізвища / Л. Т. Масенко. – Київ, 1990.

2.Сухомлин І. Д. Питання антропоніміки в українській мові / І. Д. Сухомлин. – Дніпропетровськ, 1975.

3.Худаш М.А. З історії української антропонімії / М. А. Худаш – Київ, 1977. – С. 3.

4.Яворницький Дмитро. Історія запорізьких козаків / Дмитро Яворницький // „Жовтень”, 1988. - № 7.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

АА – Авторський архів.

Глух. – Глуховцева К.Д. Словник прізвищ жителів Луганщини: у 2 т. / К.Д.Глуховцева, І.Я.Глуховцева, В.В.Леснова; за ред. проф. К.Д.Глуховцевої. – Луганськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011. –Т. 1. – 388 с.; Т.2.- 364 с.

Горп., Корн. – Горпинич В.О., Корнієнко І.А. Антропонімія Дніпровського Припоріжжя і суміжних регіонів України / В.О. Горпинич, І.А.Корнієнко; за ред. проф. В.О.Горпинича – Монографія: 2-ге видання, доп. й виправл. //Ономастика і апелятиви, вип. 38.- Дніпропетровськ – Миколаїв, 2012. – 232 с.

ДТА – Довідник телефонних абонентів. – Дніпропетровськ, 1993. – 420 с.

ЕУ – Енциклопедія українознавства; голов. редактор проф. В.Кубійович: у 11 т. – Львів: „Наукове тов.-во імені Т.Шевченка у Львові”, 1993-2003.

КПУ Д - Книга пам'яті України ,Дніпропетровська Область. Т.1. – 1993. – С.73

Кравч. – Кравченко Л.О. Прізвища Лубенщини / Л.О.Кравченко. – Київ: „Факт”, 2004. – 198 с.

Новик. – Новикова Ю.М. Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини / Ю.М.Новикова / Під ред.проф. Т.Ю. Ковалевської та проф. І.Є. Намакштанської. – Донецьк: „Вебер”, 2007. – 996 с.

Падалк. – Падалка Р.М. Динаміка прізвищ Донецької Слолянщини / Р.М.Падалка; за ред. проф. В.О.Горпинича // Ономастика і апелятиви, вип. 36.-Київ-Донецьк.: АНВОУ, 2010. - 275 с.

ПРУ - Письменники радянської України 1917-1987. Бібліографічний довідник. – Київ,1988. – с. 325)

Редько, СУП - Редько Ю.К. Сучасні українські прізвища. – Київ: Наукова думка, 1966. – 216 с.

Редько, ДУП – Редько Ю.К. Довідник українських прізвищ. – Київ: Радянська школа, 1968. – 255 с.

СБ – Степан Бен. Поезії / Упорядник В.Т.Поліщук. – Черкаси: „Сіяч”, 1997. – 70 с.

СПЧ – Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівецьчини). – Чернівці: „Букрек”, 2002. – 424 с.

Фаріон – Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття (з етимологічним словником). – Львів: Літопис, 2001. – 371 с.

Чучка – Чучка Павло. Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник / Павло Чучка. – Львів: Світ, 2005. – 704+XLVIII с.

ШП – Газета „Шлях перемоги”.

*Стаття надійшла до редколегії 20. 05. 2017
доопрацьована 20. 07. 2017
прийнята до друку 15. 08. 2017*

MONOSYLLABIC UKRAINIAN SURNAMES

Popovskiy Anatoliy

*Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs,
The Department of Ukrainian and Foreign Languages
Gagarin blvd, 26, 49005 Dnipro, Ukraine
Phone: (0 562):31 72 37*

Fixing one-syllable names already were existing in “Najdavnishomu slovnyku vlasnyh imen (1282 p.), “Leksykony” Pamva Berynda and fundamental monographic researches of Ukrainian anthroponymy of the second half of XX - beginning of XXI centuries.: Yu. K. Redka „Suchasni ukrayinski pryzvysch” (K., 1966), P.P.Chuchka „Antroponimiya Zakarpattya” (Uzhgorod, 1970), „Prizvyscha zakarpatskyh ukrayintiv: Istoryko-etymologichnyi slovnyk” (Lviv, 2005), M.L.Hudash „Z istoriyi ukrayinskoyi antroponimiyi” (K., 1977), R. Y. Kersty „Ukrayinska antroponimiya XVI st. Cholovichi imenuvannya” (K., 1984), M.O. Demchuk „Slovyanski avtohtonni osobovi vlasni imena v pobuti ukrayintiv XIV-XVII st.” (Lviv,1988) (Львів,1988), V.O.Gorpynych „Prizvyscha stepovoyi Ukrayiny” (Dnipropetrovsk, 2000), I. Farion „Ukrayinski pryzvyschevi nazvy Prykarpatskoyi Lvivshchyny naprykintsi XVIII – pochatku XIX st.: (z etymologichnym slovnykom”, (Lviv, 2001), „Slovnyk pryzvysch: praktychni slovozmynno-orfografichni (na materialy Chernivechchyny)”. – Chernivtsi, 2002, L.O.Kravchenko „Prizvyscha Lubenshcyny” (K., 2004), Y.M.Novykova „Praktychni slovozmynno-orfografichni slovnyk pryzvysch Tsentralnoyi ta Shidnoyi Donechchyny” (Donetsk, 2007), R.M.Padalka „Dynamika pryzvysch Slovyanshchyny” (Kyiv-Dnipropetrovsk, 2010), K.D. Gluhovtseva „Slovnyk pryzvysch zhyteliv Luganshchyny” (Luhansk, 2011, V.O.Gorpynych, I.A.Korniyenko „Antroponimiya Dniprovskogo Pryporizhzhya i sumiznyh regioniv Ukrayiny” (Dnipropetrovsk-Mykolayiv, 2012), A.Nelyub „Prizvyaska moyih odnokashnykiv” (Kharkiv, 2015),as well as Books of memory of the victims in the II World War, famine and rehabilitated people. However, the detailed description of this anthroponym phenomenon in the Ukrainian studies was not made unfortunately.

The peculiar word-formation organization of the names which contain surnames is analyzed in this article. These names appeared in the process of historical development of the Ukrainian nation. They were widely used not only in written monuments, but also in modern business language, folklore, art and scientific literature, periodicals, and media. The factors and sources of the monosyllabic anthroponyms on the basis of the national language and foreign loanwords are identified.

Keywords: anthroponyms, nicknames, surnames, ethnonyms, word-formation models, foreign loanwords, dictionaries.